

Fővárosi Ítéltábla

21.Gf.40.520/2016/6.

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Szentmártony Kristóf (ügyvéd címe) ügyvéd által felperes neve (Cg. ..., felperes címe) felperesnek - a Dobrossy és Társai Ügyvédi Iroda (ügyvédi iroda címe, ügyintéző: dr. Dobrossy István ügyvéd) által képviselt I.rendű alperes neve (I. r. alperes címe) I. r., II.rendű alperes neve (II. r. alperes címe) II. r., a III.rendű alperes neve (III.rendű alperes címe) III. r., IV.rendű alperes neve (IV.rendű alperes címe) IV. r. alperesek ellen 53 111 208 Ft és járulékai megfizetése iránt indított perében a Székesfehérvári Törvényszék 2016. július 11. napján kelt 15.G.40.034/2015/49. számú (az 56. sorszámú kiegészítő ítélettel kiegészített) ítélete ellen a felperes 50. és 57., az I. és III. r. alperes 55. sorszámú fellebbezése alapján, az alulírott napon megtartott nyilvános tárgyaláson meghozta a következő

í t é l e t e t:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy fizessen meg az államnak - az illetékhatalóság külön felhívására - 2 518 000 (kétfmillió-ötszáztizennyolcezer) Ft állam által előlegezett fellebbezési eljárási illetéket. Ezt meghaladóan az állam által előlegezett fellebbezési eljárási illetéket az állam viseli.

Kötelezi a felperest, hogy 15 (tizenöt) napon belül fizessen meg a II. r. alperesnek 508 000 (ötszáznyolcezer) Ft, a IV. r. alperesnek pedig 635 000 (hatszázharmincezer) Ft másodfokú perköltséget.

Kötelezi az I. r. alperest, hogy 15 (tizenöt) napon belül fizessen meg a felperesnek 508 000 (ötszáznyolcezer) Ft, a III. r. alperes pedig 635 000 (hatszázharmincezer) Ft másodfokú perköltséget.

Ez ellen az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s :

Az elsőfokú bíróság a kiegészített fellebbezett ítéletével kötelezte az I. r. alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 23 184 612 Ft tőkét, annak 2010. január 14. napjától számított késedelmi kamatát, valamint kötelezte a III. r. alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 29 926 596 Ft tőkét, annak 2010. január 14. napjától járó késedelmi kamatát.

A felperest 750 000 Ft állam által előlegezett kereseti eljárási illeték megfizetésére kötelezte, és megállapította, hogy ezt meghaladóan a kereseti eljárási illetéket az állam viseli. A felperesnek a II. r. és a IV. r. alperessel szembeni keresetét elutasította.

Az elsőfokú bíróság által - a 15.G.40.125/2012. számú és a jelen ügy adatai alapján - megállapított tényállás szerint:

Az alperesi, valamint S. és A. települések önkormányzatai közös szennyvíz-elvezetési, tisztítási rendszer kiépítéséről határoztak, mely beruházást közbeszerzési eljárás előzte meg. A megrendelők képviselőjében eljárva A.Nagyközség Önkormányzata, mint gesztor, valamint három kivitelező cég

alkotta konzorcium (közöttük a felperes jogelődje, az I. Zrt.) 2006. április 14-én kötötték meg a vállalkozási szerződést.

A beruházás I. üteme állami céltámogatást kapott, aminek a lehívhatóságához az önkormányzatoknak önerőt is igazolniuk kellett. Az önkormányzatok a vállalkozói díj kifizetéséhez szükséges forrást részben banki hitelből, részben állami támogatással kívánták biztosítani. A kivitelezési munkák 2006 tavaszán megkezdődtek, azonban az önkormányzatoknak nem sikerült finanszírozó bankot találniuk - részben azért, mert az elnyert címzett állami támogatás és önerő összege nem volt elégséges a beruházási költségekre -, ezért a vállalkozási szerződést 2006. június 30-án módosították, ami érintette a finanszírozási konstrukciót is. Eszerint az önkormányzatok 2,33 milliárd Ft állami támogatást kapnak, ami nem csak a szennyvízhálózatra, hanem egy tisztítótelep megépítésére is vonatkozott. Ezen túl az önkormányzatok 1 milliárdos saját forrással kellett, hogy rendelkezzenek, továbbá 1,5 milliárdos alapítványi támogatást kapnak, mely három tétel a szükséges pénzösszeget együttesen biztosítja.

Az alapítványi támogatás a T. Alapítványon keresztül valósult volna meg, amelyet kedvezményes adózású befizetéseikkel a hazai építőipari vállalkozások tartják fenn abból a célból, az egyes beruházásokat finanszírozni lehessen, legyenek megrendeléseik. A három kivitelező cég vállalta, hogy 1,5 milliárd forint támogatást biztosít abban az esetben, ha az állami céltámogatás és önkormányzati önerő biztosított, az a beruházásban résztvevő pénzintézet által is igazoltan lehívható.

A beruházás folytatódott, miközben a finanszírozási konstrukció mégsem valósult meg, többek között azért, mert az önkormányzatok rosszul mérték fel a költségeket, és a teljes állami támogatást csak a szennyvízhálózat megépítésére kívánták elszámolni, a tisztítótelepre nem, amit az állam elutasított, így a tisztítótelep megépítéséhez további saját forrásra volt szükség.

Az I. Zrt. a finanszírozási mód rendezéséig, átmeneti segítségként, a 2006. november 23-i szerződéssel a beruházásban érintett négy önkormányzatnak 322 millió forint kölcsönt biztosított. Ennek a célja az volt, a már elvégzett munkákhoz kapcsolódó állami céltámogatást le tudják hívni, amihez azonban az arányos mértékű önerőt igazolni kellett. Az I. Zrt. a kölcsönt A. önkormányzata, mint a beruházás gesztora részére utalta át. Alperesi önkormányzatok a 2006. december 7-i 272 800 000 Ft átutalásból 122 milliós (II. r. alperes 47 milliós és IV. r. alperes 75 milliós) kölcsönben részesültek.

Az önkormányzatok és felperesi jogelőd a kölcsönszerződéseket 2007. szeptember 3-án úgy módosították, hogy a II. r. alperes esetében a szerződés adósa I. r. alperesi társulat lett, aki az akkor (a 2007. október 1-jei nyilatkozatával) 55 480 600 Ft tartozás megfizetését vállalta, így az önkormányzat tartozása a felperes felé megszűnt. Az I. r. alperes vállalta, hogy a tartozás legalább felét a szerződés módosításakor kifizeti (október 12-én 32 295 988 Ft-ot fizetett meg). A fennmaradó rész megfizetésében a felek úgy állapodtak meg, ha felperesi jogelőd a közmű hálózat üzemeltetésére a későbbiekben jogot kap, ennek során számolják el ezt az összeget, ha nem, akkor az adósnak a mással kötött üzemeltetésről szóló szerződés megkötését követő 90 napon belül kell a tartozását rendeznie, amelyre az önkormányzat kezességet vállalt.

Az I. r. alperes a felperes 2009. március 10-i felhívására 23 184 612 Ft fennálló tartozását elismerte.

Az I. Zrt. és III., IV. r. alperes azonos módon módosították a kölcsönszerződést, a III. r. alperesi társulat 74 575 200 Ft tartozás megfizetését vállalta, amiből október 12-én 44 648 604 Ft-ot fizetett meg, és elismerte, hogy 29 926 596 Ft tartozása 2009. március 10-én még fennáll.

Az alperesek részéről további teljesítés nem volt.

Az alperesek 2007. szeptember 12-én kötöttek a beruházás részbeni finanszírozására hitelszerződést az Erste Bank Hungary Nyrt.-vel, mely szerződést a T. Alapítvány, mint támogató, a S. Kft. pedig, a kivitelező konzorcium képviselőjeként, mint a szerződést tudomásul vevő fél aláírta. Az I. Zrt. és a T. Alapítvány között 2007. július 20-án 540 millió forintos támogatási szerződés jött létre, amit végül a támogató (pénz utalása nélkül) 2008. február 22-én - rossz gazdasági-pénzügyi helyzetére

hivatkozással - felmondott. A támogatásról (a zavaros és bizonytalan pénzügyi helyzet miatt) a többi kivitelező cég és a T. Alapítvány között sem jött létre megállapodás.

A beruházásban érintett önkormányzatok 2009. október 15-én határozatlan idejű bérleti és üzemeltetési szerződést kötöttek a szennyvízelvezető hálózat és tisztítótelep üzemeltetésére a F. Zrt-vel, aki a rendszert azóta is működteti.

Az I. Zrt. 2012. augusztus 10-i szerződéssel perbeli követelését a felperesi társaságra engedményezte, erről az alpereseket szeptember 3-án értesítették.

Az elsőfokú bíróság rögzítette, hogy a felperes a keresetében I. r. alperest 23 184 612 Ft kölcsöntartozás, annak 2009. október 16-tól a jegybanki alapkamat 8%-val növelt mértékű késedelmi kamata és a perköltség megfizetésére kérte kötelezni azzal, amennyiben az adós nem teljesít, a bíróság a II. r. alperest, mint kezest kötelezze a kölcsön megfizetésére. A felperes a II. r. (helyesen: a III. r.) alperessel szemben 29 926 596 Ft kölcsöntartozás megfizetésére terjesztette elő igényét, ugyanazon késedelmi kamatköveteléssel perköltséggel együtt, úgyszintén kezesként kérte kötelezni IV. r. alperest, III. r. alperessel szembeni behajthatatlanság esetén. Az elsőfokú bíróság ismertetette a felperesi kereset indokolását is.

Az alperesek a kereset elutasítását kérték. Az elsőfokú bíróság az alperesek érvelését is felhívta. Az alperesi önkormányzatok - védekezésük elvetése esetére - beszámítási igényt terjesztettek elő a kereset erejéig arra hivatkozással, a kivitelező cégeknek, így az I. Zrt-nek is a munkavégzés során elfoglalt közterület használata után közterület-használati díjat kellett volna fizetnie, melyet 167,5 millió forint összegben ki is számláztak, azonban azt felperesi jogelőd, mint megalapozatlan igényt visszautasított.

Az elsőfokú bíróság a keresetet az I. és a III. r. felperessel szemben alaposnak, a III. és a VI. r. felperessel szemben alaptalannak ítélte.

Az alperesek kifogásai alapján elsősorban azt kellett tisztáznia: a felek között milyen tartalmú megállapodás jött létre, az érvényes-e, ha igen, a társulatok fizetési kötelezettsége esedékessé vált-e. A kereset megalapozottsága esetén a beszámítási igény érvényesíthetőségét kellett vizsgálni. Az alperesek két okból állították a kölcsönszerződés semmisségét, az egyik ok a megállapodás közös színlelése volt azzal, a szerződés ténylegesen ajándékozást leplez, a másik, ha kölcsönszerződés létrejött állapítható meg, azok a szerződéskötés idejében hatályos, a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) és az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (Áht.) rendelkezéseibe ütköznek.

Az elsőfokú bíróság a szerződési akarat színlelésével összefüggésben - ellentétes, újabb perdöntő bizonyíték hiányában - a korábbi ítéletben foglalt tényállást állapította meg, és jogi minősítést vont le, hiszen a színleléshez annak megállapítása szükséges: a felek nem kívánnak, vagy a nyilatkozataiktól eltérő tartalmú megállapodást (lepleznek) kívánnak kötni. Az alperesek azonban maguk is azt állították, amíg a finanszírozási konstrukcióban nem tudtak megállapodni, a pénzre átmeneti forrásként volt szükség azzal, ha majd a támogatásban megállapodnak, akkor nem kell elszámolni a kölcsönrel. Színlelésnek azonban a szerződés megkötésekor kell fennállnia, feltételtől függően nem lehet színlelni.

Amikor a felek a szerződést megkötötték, az önkormányzatok azt tudták, hogy a vállalkozási szerződést módosító 2006. június 30-i megállapodás két feltételhez kötötte a kivitelező cégek 1,5 milliárdos támogatását, mely mindkét feltétel teljesülése az önkormányzatokon múltott. A kölcsönszerződés megkötéséig ezek a feltételek nem teljesültek, hiszen a kölcsönre is a szükséges önerő biztosítása miatt volt szükség. Akkor még az önkormányzatok banki kölcsönszerződést nem tudtak kötni, az csak 2007. szeptemberben jött létre, saját forrásuk pedig nem volt. Mindebből következően a felek legfeljebb abban állapodhattak meg, hogy amennyiben a támogatás feltételei

később teljesülnek, és az a T. Alapítványon keresztül folyósítható, annak keretében elszámolják a perbeli kölcsön összegét. A szerződés megkötésekor, így a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (rPtk.) 207.§ (5) bekezdése szerinti színlelés nem valósult meg, a felek akarata - átmeneti pénzügyi segítségként - kölcsön felvételére, illetőleg folyósítására irányult. Az a körülmény, hogy az önkormányzatoknak esetleg a pénz visszafizetésével összefüggésben titkos fenntartása, rejtett indoka volt a szerződés megkötésekor [rPtk. 207.§ (4) bekezdése], a szerződés érvényessége szempontjából közömbös.

Az elsőfokú bíróság ismertette és értékelte W.I., K. önkormányzatának polgármestereként korábban tett tanúvallomását, K.L. (A. polgármestere), B.J. (az I. Zrt. volt képviselője), N.T. (cégének a feladata volt a beruházás pénzügyi modelljének kidolgozása), O.E., S.K. (a S. Kft. közüzemi ágazati igazgatója), M.Gy. (az I. Zrt. volt vállalkozási vezérigazgató-helyettese) tanúvallomását. H.L., II. r. alperes volt polgármestere tanúvallomását egyoldalú, elfogult nyilatkozatként bizonyítékként nem vette figyelembe, és az elutasított bizonyítási indítványok tekintetében a döntésének az indokait kifejtette.

Az elsőfokú bíróság megítélése szerint az alperesek állításaival szemben perdöntő jelentősége annak van, hogy amikor a kölcsönszerződések létrejöttek, az önkormányzatoknak sem saját forrása, sem banki kölcsöne még nem volt. Továbbá a finanszírozási konstrukció tisztázását nem általánosságban, hanem kizárólag a perbeli kölcsönszerződésekkel összefüggésben tartotta szükségesnek, így a későbbi banki finanszírozás feltételei nem érintették az ügy érdemét. A perben annak van jelentősége: 2006 novemberében mi volt a finanszírozási helyzet, az állami támogatás lehívhatóságához a szükséges önrész rendelkezésre állt-e, e körülményhez hogyan kapcsolódnak a kölcsönszerződések, azok megkötése akkor milyen célból történt. Az egy évvel későbbi hitelszerződés létrejöttének körülményei, a hitelező finanszírozási feltételei ebből a szempontból már nem bírnak jelentőséggel.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a pénzügyi jelentés részét képező, a kölcsön rendezésével kapcsolatos utólagos egyeztetésen az I. Zrt. nem vett részt, ezért az ott elhangzottak a szerződéskötési akarat tisztázása szempontjából szintén nem perdöntő jelentőségűek. Okiratok hiányában, évek elteltével, kizárólag tanúk nyilatkozataira alapítani alperesi tényelőadást nem lehet, a finanszírozás általános jellegű, tanúk általi ismertetése annak értékelésében nem nyújt segítséget, hogy a felek szerződéses akarata a kölcsönszerződés megkötése során mi volt, a szerződés közel egy év elteltével történt módosítását az alperesek miért fogadták el, a kölcsön hogyan illeszkedhetett a támogatási konstrukcióhoz.

A tanúk nyilatkozata nem cáfolta azt az értékelést, hogy a felperes átmeneti segítségként kölcsönt biztosítson az önkormányzatoknak.

Az rPtk. 523. § (1) bekezdése szerinti kölcsön nyújtását erősíti az a körülmény is, hogy az alperesek több alkalommal elismerték tartozásukat, részben teljesítettek is, továbbá a szerződés módosításával megerősítették a megállapodás kölcsön jellegét, a visszafizetés alternatív módjában is megállapodtak a koncessziós jog biztosításával.

Az alperesek kölcsön megállapítása esetében, jogszabályba ütközésre hivatkozással (rPtk. 200. § (2) bekezdése) állították a szerződések semmisségét. Az elsőfokú bíróság az önkormányzatok, majd a társulatok kölcsönfelvételének törvényességével kapcsolatosan vizsgálta az Áht. és az Ötv. szerződéskötés idejében hatályos rendelkezéseit. Az Áht. hivatkozott rendelkezései a perben egyik alperesre sem alkalmazhatók, a helyi önkormányzatokra nem vonatkoznak az alperes által hivatkozott megszorító rendelkezések, sőt, az Áht. 66. §-a szerint, az önkormányzati hivatalt is csak a képviselő-testület által meghatározott keretek között érintik a korlátozások. Ezzel szemben, az önkormányzatok hitelfelvételét az Ötv. 10. § (1) bekezdés d) pontja szabályozza oly módon, miszerint a képviselő-testület hatásköréből nem ruházható át az általa meghatározott értékhatár

feletti hitelfelvétel. Az önkormányzat gazdálkodása keretében ugyan hitelt vehet fel, ami azonban korlátozva van, ugyanis adósságot keletkeztető éves kötelezettségvállalásának - közöttük kezességvállalásának - a felső határa a korrigált saját bevétele [Ötv. 88. § (1) és (2) bekezdés].

A vízgazdálkodásról szóló - perbeli időszakban hatályos - 1995. évi LVII. törvény 38-44/A. §-ai szabályozták a víziközmű társulatok megalakításával, működésével, gazdálkodásával, megszűnésével kapcsolatos feltételeket, mely rendelkezések alapján - az alperesek állításával szemben - megállapítható, a társulatok szintén nem költségvetési szervek, sajátos gazdálkodó szervezetek, rájuk az Áht. szabályai - különös figyelemmel a 87-88. §-okban foglaltakra - nem vonatkoznak. A társulatok elsősorban a tagok, taggyűlés által meghatározott vagyoni hozzájárulásából, illetőleg önkormányzati, állami és egyéb támogatásból gazdálkodnak általuk meghatározott módon. Az I. és a III. r. alperes tehát - tiltó rendelkezés hiányában - vállalhatott kötelezettséget az érdekében végzett kivitelezési munkák finanszírozására. A társulatok az őket érintő beruházás lebonyolíthatósága, pénzügyi finanszírozhatósága érdekében, tehát dönthettek adósságvállalásról, a szerződésmódosítások ilyen szempontból nem ütköznek jogszabályba, az adósság vállalása érvényesen történt.

Ugyanakkor az alperesi önkormányzatok által csatolt szervezeti és működési szabályzatokból (II. r. alperes esetében a 14. § (1) bekezdés d) pont, IV. r. alperes esetében a 35. § (5) bekezdés a) pontja), továbbá a 2007-2010. közötti költségvetési rendeletekből megállapítható: ahhoz, hogy a polgármesterek a perbeli kölcsönszerződéseket megköthessék, mindkét önkormányzat esetében képviselő-testületi döntésre lett volna szükség. Ilyen döntések nem születtek, a képviselő-testületek utólagos jóváhagyásáról sincs adat, így a kölcsönszerződések a polgármester képviseleti jogának hiányában, az rPtk. 221. § (1) bekezdése alapján, érvényesen nem jöttek létre.

Tény, hogy felek a kölcsönszerződéseket később módosították, adósok a társulatok lettek, így a módosítással ezt az érvénytelenségi okot megszüntették.

Az önkormányzatok kezességvállalása azonban szintén jogszabályi korlátba ütközik, ezért a szerződés kezességre vonatkozó rendelkezése változatlanul érvénytelen, ami azonban nem vonja maga után a szerződés egészének érvénytelenségét.

A felek a szerződések módosításával az érvénytelenség okát részben kiküszöbölték, hiszen a társulatok esetében a hitelvállalásnak nincsenek jogszabályi korlátjai. A módosított szerződések szerinti elszámolás lényegében az önkormányzatok szerződési szándékát tükrözi, hiszen éppen azért módosították a szerződéseket, hogy a társulatok váljanak adóssá, az önkormányzatok pedig mögöttesen, sortartásos kezesség alapján feleljenek a meg nem fizetett tartozás erejéig. A módosítással azonban a szerződések részben, a kezességet érintően változatlanul érvénytelenek maradtak, hiszen az Ötv. 88. § (2) bekezdése szerint, a kezességvállalás is képviselő-testületi döntést kívánt.

Az elsőfokú bíróság leszögezte, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján a tartozás összege egyértelműen megállapítható volt, az I. és a III. r. alperesi társulatok tartozása a kereset szerinti összegben áll fenn, az önkormányzatok kezességvállalása azonban jogszabályba ütközik, ezért semmis, a II. és a IV. r. alperessel szemben a kereset megalapozatlan. Az elsőfokú bíróság az I. és a III. r. alperes esetében, a tartozáselismerés szerinti összegek visszafizetésének határidejét - figyelemmel a módosított szerződés d.2.) pontjára, továbbá a F. Rt.-vel kötött üzemeltetési szerződés időpontjára - 2010. január 14-i időponttal határozta meg. A kamat mértékét az rPtk. 301/A. § (2) bekezdésére hivatkozással állapította meg.

Az alperesi önkormányzatok beszámítási igényével érdemben nem foglalkozott, mivel a velük szembeni keresetet elutasította.

Az elsőfokú bíróság a perköltségről a Pp. 81. § (1) bekezdése és a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (1) bekezdése alapján rendelkezett.

Az ítélet ellen a törvényes határidőn belül a felperes és az I. r., III. r. alperes fellebbezett.

A felperes a fellebbezésében az elsőfokú bírósági ítéletének részbeni megváltoztatását, a II. és IV. r. alperesekkel szemben közbenső ítélet hozatalát, annak megállapítását kérte, hogy igényének jogalapja a II. és IV. r. alperesekkel szemben fennáll. Kérte az bíróság utasítását a per tárgyalásának folytatására, mivel az elsőfokú bíróság - eltérő jogi álláspontja miatt - az önkormányzatok beszámítási kifogásának összecszerűségét nem vizsgálta. Kérte, hogy az ítélet tábla perköltség összegéről rendelkezzen.

Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság keveri és összemosza:

- a szerződés létrejöttének hiányát az érvénytelenséggel,
- a két eltérő érvénytelenségi okot (Ötv. 10. § (1) és 88. § (2) bekezdése). Az elsőfokú bíróság azt is megállapítja, hogy a szerződések képviseleti jog hiányában nem jöttek létre, emellett azonban a létre sem jött szerződések módosításáról és az érvénytelenségi ok kiküszöbölésére is tesz megállapítást. Érvelése szerint a nem létező szerződésnek olyan lényeges feltétele hiányzik, amelynek következtében joghatás kiváltására nem alkalmas, így a létre nem jött kötelelem, illetve szerződés nem módosítható, az érvénytelenségi ok nem küszöbölhető ki.

Az érvénytelen szerződés pedig az egyező akaratnyilatkozattal létrehozott hibája miatt alkalmatlan a benne foglalt joghatás kiváltására, és a bíróságnak az 1/2010 PK vélemény iránymutatása szerint kell (kellene) eljárnia.

Az elsőfokú bíróság az Ötv. 10. § (1) d) pontja alapján a polgármester képviseleti jogának hiányára hivatkozással a szerződés létrejöttét vezeti le. Az Ötv. 88. § (2) bekezdése szerinti korlát pedig nem képviseleti kérdés, hanem jogszabályi tilalom.

Az elsőfokú bíróság azzal, hogy azt is megállapítja: „a módosítással a szerződésekkel részben, a kezességet érintően változatlanul érvénytelennek maradtak”, úgy tűnik, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményeit kívánja alkalmazni anélkül azonban, hogy az 1/2010 PK vélemény erre vonatkozó iránymutatását figyelembe venni.

Hivatkozott arra, hogy „ha az önkormányzat nevében a polgármester képviselőtestületi határozat nélkül köt szerződést, a szerződő partnerrel való kapcsolatban az ügylet érvényes létrejöttét ez nem érinti” (BDT 2008.1804.).

„Amennyiben a szerződés alsó szintű jogszabály (jelen esetben önkormányzati rendelet) polgári jogi jogviszonyt szabályozó, olyan kötelező rendelkezésébe ütközik, amely lényegi módon szabályozza a jogviszony létrejöttével kapcsolatos eljárást, a képviseleti jogosultságot, a szerződés tartalmát vagy egyéb lényeges körülményeket, lehetőség van annak a Ptk. 200. § (2) bekezdése szerinti érvénytelenségének a megállapítására” (BH 2012.220.).

Érvelése szerint nem létező szerződésből eredő elszámolásra a jogalap nélküli gazdagodás, a jogalap nélküli birtoklás szabályait kell megfelelően alkalmazni (Ptk. 112-113. §, 193. §).

Szerződés hiányában az I. (helyesen: II. r.) és a IV. r. alpereseknek a pénzeszközök birtokban tartására nem keletkezett jogcíme, ezért a Ptk. 193. § (1) bekezdése szerint kötelesek a felperesnek kiadni, mivel a nem létező szerződés folytán azzal a jogalap nélküli gazdálkodás szabályai szerint tartoznak elszámolni.

A létre nem jött szerződés pedig nem módosítható, így a felperesi jogelőd teljesítése a II. és a IV. r. alperestől visszajár, hiszen a nem létező szerződés alapján a felperes ténylegesen teljesített is, 2006. december 7-én a kölcsönösségeket átutalta, még a szerződés 2007. szeptember 3-i módosítását megelőzően.

Hivatkozott arra is, hogy a munkáltató felel az álképviselő által okozott kárért, a polgármester és a II. és a IV. r. alperesek között pedig ezt megalapozó, úgynevezett foglalkoztatási jogviszony állt fenn (BH 2009.183).

Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság ítéletének jogszabályellenes az a hivatkozása, miszerint az érvénytelenség oka az, hogy „az Ötv. 88. § (2) bekezdése szerint a kezességvállalás képviselő-

testületi döntést kívánt". Az Ötv. 88. § (2) bekezdése arról rendelkezik, hogy a helyi önkormányzat adósságot keletkeztető éves kötelezettségvállalásának, így hitelfelvételének felső határa a korrigált saját bevétel, tehát a törvény - az ítélet indokolásával ellentétben - nem testületi jóváhagyást kíván meg, hanem tilalmazza a helyi önkormányzat ilyen adósságot keletkeztető hatáskörét. Ebből következően nem a képviseleti jog hiánya, hanem jogszabályba ütközés kerülhet szóba.

Az érvénytelenségi ok következményeiről szóló 1/2010 (VI.28.) PK vélemény dogmatikai lényege, alapgondolata a jogalap nélküli gazdagodás elve. A bíróságnak a felek szolgáltatásainak és ellenszolgáltatásainak az egyensúlyát kell megteremtenie. Az elsőfokú bíróság ítélete ennek az alapkövetelménynek nem felel meg, hiszen súlyosan méltánytalan helyzetet teremt, amikor a teljesítőképesség nélküli I. és III. r. alpereseket marasztalja olyan követelés vonatkozásában, amelyről nemcsak azt lehet tudni, nem fogják tudni teljesíteni, hanem azt is, hogy a felperesi jogelőd soha nem kötött volna ilyen tartalmú szerződést, hiszen a jogelőd a beruházásban érintett négy önkormányzatnak nyújtott átmeneti megoldásként kölcsönt, és a szerződésmódosítással a felek ügyleti akarat arra irányult, hogy az önkormányzatok a meg nem fizetett tartozás erejéig mögöttesen, sortartásos kezesség alapján feleljenek.

A felperesi jogelőd mindenféle teljesítőképesség, anyagi háttér nélküli társulatok kizárólagos adósi pozíciója esetén ilyen szerződést nem kötöttek volna, így a részleges érvénytelenség szabályainak szabályának alkalmazása is jogszabályba ütköző.

A felperes a kiegészítő ítélet ellen is fellebbezést nyújtott be, abban az ítélet elleni fellebbezése indokait tartotta fenn.

Az I. és a III. r. alperes a fellebbezésükben elsődlegesen az ítélet részbeni megváltoztatását, a felperes keresetének teljes elutasítását, másodlagosan az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróságnak a per újabb tárgyalására, és újabb határozat hozatalára utasítását kérte.

Kérték a felperes másodfokú perköltség viselésére kötelezését is.

Továbbra is fenntartották azt az álláspontjukat, miszerint sem az alperesi önkormányzatoknak, sem a társulatoknak nem állt szándékában a perbeli szerződést kölcsönszerződésként megkötni. Utólagos képviselő-testületi jóváhagyás, illetve az alperesi társulásoknál közgyűlési döntés hiányában nem áll fenn az I. és a III. r. alperes kötelezettsége sem.

Előadták, hogy az alperesi önkormányzatok „szimbiózisban állnak” a társulatokkal, azok megszűnése esetén az önkormányzatoknak, mint jogutódoknak kellene teljesíteniük a társulatok kötelezettségeit, amely az érvénytelenül létrejött szerződés miatt nem lehetséges. A felperes követelése az alperesi társulatokkal szemben sem megalapozott, mivel az I. és III. r. alperes szándéka nem terjedt ki a kölcsönszerződés megkötésére. Az utólagos jóváhagyás hiánya miatt valamennyi alperes esetében a szerződés semmissége megállapítható.

Az I. és a III. r. alperes az elsőfokú eljárás során tett nyilatkozatait változatlanul fenntartotta.

A II. és IV. alperes ellenkérelmében előadta, hogy téves a felperesnek az az álláspontja, miszerint az elsőfokú bíróság összemosta volna „a szerződés érvénytelenségének hiányát az érvénytelenséggel”, hiszen az önkormányzatok kezességvállalása jogszabályba ütközik, a II. és IV. r. alperesek vonatkozásában a szerződések - a kezességet érintően - változatlanul érvénytelenek maradtak.

A felperes tévesen idézi az elsőfokú ítélet indokolását, mivel az azt tartalmazza, hogy „a kölcsönszerződések a polgármester képviseleti jogának hiányában, az régi Ptk. 221. § (1) bekezdése alapján érvényesen nem jöttek létre”. A felperes az érvénytelen szót kihagyta, és a fellebbezésében foglaltakat csupán a „nem jött létre” kifejezésre alapítja.

Előadták, hogy a támogatással nem finanszírozott részhez az önkormányzatok bankhitelt kívántak felvenni. Ez a tény mindenki számára ismert volt, azt a pályázati felhíváshoz csatolt dokumentáció tartalmazta. Az önkormányzatok már ekkor több milliárdos hitel felvételével számoltak, vagyis már ekkor régen kimerítették a kötelezettségvállalási korlátjukat, és az önkormányzatok esetében

nyilvánvaló volt, hogy a saját bevételek összege sem elégséges ekkora mértékű kölcsön visszafizetéséhez. Az önkormányzat köteles a költségvetési adatait nyilvánosan kezelni, tehát ezek az adatok bárki számára elérhetőek voltak.

Az is ismert volt mindenki számára, hogy az önkormányzatok kötelezettséget csak az Ötv. hivatkozott rendelkezéseiben meghatározott mértékig és képviselő-testületi felhatalmazással vállalhattak. Amennyiben a felperes máshonnan nem ismerte volna, a finanszírozó bankkal kötött hitelszerződés rögzítette, melyet a kivitelezőknek is alá kellett írni. Az, hogy a „kölcsönszerződés” átruházása a társulatok részére megtörtént, azt is igazolja, hogy a felperes jogelődje nem számolt a pénzeszköz visszafizetésével, hiszen a társulatokat saját maga nevezi „teljesítő képtelennek”.

Érvelésük szerint a kölcsön állítólagos részleges törlesztése is teljesen hibás okfejtésen alapul, hiszen már összegszerűségében sem azonos az átruházás feltételeiben meghatározottakkal, és az átutalás jogcíme nem kölcsönszerződés, hanem vállalkozói díj megfizetése. A felperes jogelődjének, a konzorcium tagjaként kifejezett érdeke volt ezt más jogcímen feltüntetni. Ennek az az oka, hogy a kivitelezők és az önkormányzatok között jelenleg is elszámolási vita, per van folyamatban.

Előadták, hogy a pénz átutalása - a felperes által becsatolt bizonylatok szerint - A. Önkormányzatának a számlájára történt. Annak felhasználásáról semminemű információ, bizonylat nem áll az alperesi önkormányzatok rendelkezésére. Az alperesi önkormányzatok semmilyen pénzeszközt nem kaptak Abától, tehát a jogalap nélküli gazdagodás kizárólag A. esetében állhat fenn.

Mindezek alapján - álláspontjuk szerint - teljesen logikátlan, hogy a felperes az ilyen mértékben eladósodott önkormányzatoknak miért adott volna kölcsön 75 000 000, illetve 47 000 000 Ft-ot, illetve miért ruházza azt később egy saját maga által is „teljesítőképeség nélkülinek” minősített társulatra, miért hagyta figyelmen kívül az önkormányzatok képviseleti jogosultságának hiányát, illetve a jogügylet jogszabályba ütközését, ha ezen pénzeszközök eredetileg a felek akarata szerint nem végleges pénzeszköz átadást céloztak.

Tekintettel arra, hogy a III. és IV. r. alperesek ellenkérelmükben tárgyalás tartását kérték, az ítéletábra a fellebbezéseket tárgyaláson bírálta el.

A fellebbezések alaptalanok.

Az ítéletábra elsődlegesen azt állapította meg, hogy a fellebbezések érintették a felperesi kereset szerinti marasztaló, illetve a felperes keresetét ezt meghaladóan elutasító ítéleti rendelkezést is, ezért az ítéletábrának az elsőfokú bíróság ítéletét a teljességében kellett felülbírálnia.

Tekintettel arra, hogy az I. és III. r. alperes másodlagosan az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróságnak a per újabb tárgyalására, és újabb határozat hozatalára utasítását kérte, az ítéletábrának - a fentiek rögzítését követően - e kérelmet kellett vizsgálni.

Az I. és a III. r. alperes nem jelölte meg, hogy az ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló kérelmüket mely jogszabályi rendelkezésre, a Polgári perrendtartásról szóló többször módosított 1952. évi III. törvény (Pp.) 252. § (1), vagy (2), vagy (3) bekezdésére alapítják-e.

A fellebbezés indokolása alapján azonban az állapítható meg, hogy az I. és a III. r. alperes az elsőfokú bíróság által a színleltétek tekintetében levont jogkövetkeztetést támadta, így lényegében fellebbezésükben maguk sem állítottak a Pp. 252. § (1), vagy (2) vagy (3) bekezdése szerinti hatályon kívül helyezési ok fennállását.

Itt kell megemlíteni, hogy a fellebbezést, a csatlakozó fellebbezést, valamint a fellebbezési ellenkérelmet el kell határolni, a fellebbezési ellenkérelem pedig:

- nem az elsőfokú ítélet ellen irányul,

- a fellebbezésben foglaltakat vitatja,
- annak alaptalanságát kívánja alátámasztani, és amelyben
- a fellebbező ellenfele azt kérheti, hogy a másodfokú bíróság a fellebbezésben foglaltaknak ne adjon helyt, illetve azt, hogy az elsőfokú határozatnak az ellenérdekű fél által fellebbezett rendelkezését hagyja helyben.

Ebből kiindulva az ítélet tábla a II. és IV. alperesek ellenkérelmében foglaltakat csak annyiban vette figyelembe, amennyiben a fellebbezésben foglaltakat vitatta, az elsőfokú ítélet ellen irányuló indokolását azonban figyelmen kívül hagyta.

E körben azonban kiemeli az ítélet tábla azt, hogy az ellenkérelemben az önkormányzatok az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást nem vitatták, az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásból maguk is azt emelték ki, hogy a felperes jogelődje a kérdéses pénzeszközt A. Község Önkormányzatának, mint a beruházás gesztorának utalta át (elsőfokú ítélet indokolása 2. oldal második bekezdésének utolsó előtti mondata utolsó tagmondata).

Tekintettel arra, hogy a fellebbezések az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást nem tették vitatottá, az a másodfokú eljárásban is irányadó volt.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás alapján pedig az ítélet táblának - a fellebbezési kérelmekre tekintettel - az alábbi kérdésekben kellett állást foglalnia:

- színleltség, illetve leplezett szerződés, vagy ennek hiánya,
- nem létező vagy érvénytelen a szerződés,
- részleges vagy teljes érvénytelenség,
- az érvénytelenség jogkövetkezménye.

Az elsőfokú bíróság a Pp. 206. § (1) bekezdésében biztosított jogkörénél fogva a bizonyítékokat helyesen értékelte, azokat számba vette, a mérlegeléséről számot adott. A kölcsönszerződés, illetve a szerződésmódosítás körülményeit tisztázta, a rendelkezésre álló okirati bizonyítékokat, tanúvallomásokat mérlegelte, értékelte a támogatási konstrukciót, azt, hogy a kivitelezők az önkormányzatokat milyen feltételekhez kötöttek „támogatták”. Nem hagyta figyelmen kívül a tartozáselismerést, valamint a részbeni teljesítést sem.

Mindezek alapján az elsőfokú bíróság az a jogkövetkeztetése, hogy a felek az rPtk. 523. § (1) bekezdése szerinti kölcsönszerződést kötöttek, és módosították azt, helyes mérlegelésen alapuló és törvényes, az ítélet táblának a felülmérlegelésre törvényes lehetősége nem volt.

Az ítélet tábla álláspontja szerint - a felperesi érveléstől eltérően - az elsőfokú bíróság nem „keveri és mossa össze” a létre nem jött és az érvénytelen szerződést, és annak jogkövetkezményét. Ebben a tekintetben az ítélet tábla a II. és IV. r. alperes fellebbezési ellenkérelmében foglaltakkal értett egyet.

Az elsőfokú bíróság az Ötv. - szerződéskötéskor, és szerződésmódosításkor hatályos, a 2005. évi XCII. törvény 2. §-ával megállapított, és 2005. augusztus 31. napján hatályba lépett - 88. § (2) bekezdését is helyesen alkalmazta, amely szerint a helyi önkormányzat adósságot keletkeztető éves kötelezettségvállalásának (hitelfelvételének és járulékainak, valamint kötvény kibocsátásának, garancia- és kezességvállalásának, lízingjének) felső határa a korrigált saját bevétel.

Ez a jogszabályi rendelkezés az éves kötelezettségvállalás limitált felső határát határozza meg, és az ítélet tábla álláspontja szerint a zárójelben megjelölt kötelezettségvállalások nem is kimerítő jellegűek, de abban a kezességvállalás egyértelműen kiemelésre került.

A szerződés jogszabályba ütközés folytán érvénytelen.

A jelen ügyben alkalmazandó rPtk. 239. § (1) bekezdése szerint a szerződés részbeni érvénytelensége esetén az egész szerződés csak akkor dől meg, ha a felek azt az érvénytelen rész nélkül nem kötötték volna meg. Jogszabály ettől eltérően rendelkezhet.

A Kommentár szerint: „Az Európai Bíróság előtt folyamatban lévő C-.../04. sz. Y. Kft. kontra V.J. ügyben a magyar bíróság által előzetes döntéshozatalra utalt egyik kérdés annak vizsgálatára irányul, hogy a Ptk. 239. §-ában a részbeni érvénytelenségre vonatkozó rendezés a 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összeegyeztethető szabályozást tartalmaz-e. Az említett irányelvi rendelkezés a következőképpen fogalmaz: „ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

Az irányelv átültetése alkalmával a jogalkotó arra a megállapításra jutott, hogy az irányelv hivatkozott fordulatával összeegyeztethető szabályozást a Ptk. 239. §-a („a szerződés részbeni érvénytelenség esetén az egész szerződés csak akkor dől meg, ha a felek azt az érvénytelen rész nélkül nem kötötték volna meg”) megvalósítja.

Az Y. ügy kapcsán a vonatkozó magánjogi szabályozás áttekintése alapján ez a megítélés továbbra is megállja a helyét. Az ügyben kifejtett kormányálláspont a két megoldás tartalmi azonossága mellett érvelt. Az ismert bírósági joggyakorlat sem mutat olyan vonásokat, amely az irányelvvel ellentétes jogalkalmazást valószínűsítene. A BH2001.436. (Legf. Bír. Gfv.II.33.548/1999. sz.) alapjául szolgáló esetben a bíróság lényegében azt vizsgálta, hogy ésszerűen eljáró felek a szerződéskötés időpontjában az utóbb semmisséggel érintett szerződési kikötés nélkül kötöttek volna-e szerződést. Ez a bírósági állásfoglalás is olyan irányba orientálja a Ptk. 239. §-ának értelmezését, hogy a „felek azt az érvénytelen rész nélkül nem kötötték volna meg” fordulat kapcsán a bíróságnak nem azt kell vizsgálnia, hogy az adott eljárásban résztvevő felek kötöttek volna-e az érintett szerződési feltétel nélkül szerződést, hanem azt, hogy egy hasonló esetben bármilyen más, ésszerűen eljáró fél milyen magatartást tanúsított volna. Tehát a hatályos szabály is objektív és nem szubjektív kritériumot fogalmaz meg, továbbá semmiképpen sem a fél vagy a felek jogvita idején tett (a megváltozott és nem a szerződéskötéskori körülményekhez igazodó) nyilatkozata a döntő. A helyes értelmezés ma is arra utal, hogy azt kell vizsgálni, hogy a felek konszenzusa létrejött volna-e vagy sem az adott kikötés nélkül; a 239. § nem értelmezhető úgy, miszerint önmagában az, hogy az egyik fél az érvénytelen kikötés nélkül nem kötötte volna meg a szerződést, alapot adna a szerződés teljes érvénytelenségére.”

A fentiekre is figyelemmel az elsőfokú bíróság a részleges érvénytelenség kérdésében is helyesen foglalt állást. E körben kiemelt jelentősége van a 2007. szeptember 3-i szerződésmódosításnak, a kezesség mellett annak, hogy a szerződő felek a visszafizetés alternatív módját is meghatározták. Pusztán feltételezésekre alapítottan, illetve a feleknek a jelen jogvita idején tett (a megváltozott és nem a szerződés megkötésekor körülményekhez igazodó) nyilatkozata nem perdöntő. Az esetleges gondatlanságnak, vagy a jogszabályi rendelkezések ismeretének hiánya eltérő döntést nem eredményezhet.

A részleges érvénytelenségre figyelemmel pedig az elsőfokú bíróság nem követett el törvénysértést azzal, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményéről szóló 1/2010. (VI.28.) PK véleményt nem alkalmazta, hiszen a vélemény 1-10. pontjai kifejezetten az egész szerződés érvénytelenségének jogkövetkezményei tekintetében irányadó.

Erre tekintettel az elsőfokú bíróság az érvénytelenség jogkövetkezményét is helyesen vonta le.

Mindezek alapján az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletét - a Pp. 253. §-ának (2) bekezdésének I. fordulata alapján - helybenhagyta.

A felperes a kiegészítő ítélet elleni fellebbezésében azt adta elő, hogy bár a kiegészítő ítélet meghozatalára csak eljárásjogi okból - a Pp. 225. § (6) bekezdésében foglaltak szerint - került sor, „a felperes kénytelen a már előterjesztett fellebbezését a kiegészítő ítélet ellen is előterjeszteni, a fellebbezés indokolása értelemszerűen azonos a korábban részletesen előadottakkal”.

A Pp. 225. § (6) bekezdésének első mondata szerint, ha a bíróság az ítéletében nem rendelkezett olyan kérdéssről, amelyről a rendelkezés jogszabály értelmében hivatalból kötelező, a mulasztást a bíróság a hiányosság észlelését követően haladéktalanul köteles hivatalból pótolni.

Maga a felperes is azt adta elő a fellebbezésében, hogy a kiegészítő ítélet meghozatalára eljárási okból került sor, azaz maga sem vitatta azt, hogy a kiegészítés szükséges és törvényes volt. A fellebbezésében nem is a kiegészítés tényét, hanem azt vitatta, hogy az elsőfokú bíróság az ítéletében jogszerűen, helyesen döntött-e úgy, hogy a felperesnek a II. és IV. r. alperessel szembeni kereseti kérelmét elutasította.

Mindezek alapján az ítéletábra azt állapította meg, hogy a felperes a fellebbezésében sem a kiegészítés tényét, sem a kiegészítés indokait nem vitatta, hanem lényegében a keresetét részben elutasító rendelkezés vonatkozásában az elsőfokú bíróság ítéletét támadta.

Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 39. § (3) bekezdésének c) pontja szerint, ha az eljárás tárgyának értéke az (1) bekezdésben foglaltak szerint nem állapítható meg, és ha törvény másként nem rendelkezik, az illeték számításának alapja: az ítéletábra előtti fellebbezési eljárásban, peres eljárás esetén 600 000 Ft, nemperes eljárásban 300 000 Ft.

A kiegészítő ítélet elleni fellebbezés meg nem határozható pertárgyértékű eljárás, így a fellebbezési eljárási illeték az Itv. 47. § (1) bekezdése alapján - az Itv. 39. § c) pontjának I. fordulata szerinti illetékalap után - 18 000 Ft. Tekintettel arra, hogy a felperes fellebbezése nem vezetett eredményre, az illetékfeljegyzési joga folytán az állam által előlegezett fellebbezési eljárási illetéket 2 518 000 (2 500 000 + 18 000) Ft-ban köteles megfizetni.

Az I. és a III. r. alperes személyes illetékmentessége folytán az eredménytelen fellebbezésükre tekintettel az állam által ebben a tekintetben előlegezett fellebbezési eljárási illetéket az állam viseli.

Az elsőfokú bíróság úgy rendelkezett, hogy „miután a felek fele-fele arányban lettek pernyertesek, mindegyik fél viseli saját perköltségét”. A felek a fellebbezésükben az elsőfokú bíróságnak ezt a döntését kifejezetten nem támadták, a perköltségről való döntést az ügy fő tárgya tekintetében benyújtott fellebbezésükre alapítottan kérték megváltoztatni. Az alperesek önálló jogi személyisége folytán, illetve arra tekintettel, hogy a felperes az önkormányzattal és a hozzá kapcsolódó víziközmű társulattal szemben érvényesített igényt (külön-külön K. és II. rendű alperes vonatkozásában), a fellebbezések eredménytelensége folytán nem állapítható meg az, hogy a peres felek pernyertessége és pervesztessége között nincs különbség.

A pertárgyérték az I. és a II. r. alperessel szemben érvényesített igény tekintetében 23 184 612 Ft, a III. és a IV. r. alperessel szemben érvényesített igény vonatkozásában 29 926 596 Ft. A perköltségről (a felek képviselőjének ügyvédi munkadíjáról) a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján ennek figyelembevételével kellett rendelkezni.

A nettó ügyvédi munkadíj a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet szerint (a pertárgyérték alapján 2,5%-ot figyelembe véve) megközelítőleg 580 000 Ft illetve 750 000 Ft. Az ítéletábra a kifejtett ügyvédi tevékenység alapján a nettó ügyvédi munkadíjat 400 000, illetve 500 000 Ft-ban állapította meg, és ezt általános forgalmi adóval növelte. A fellebbezése tekintetében pervesztes fél ennek az összegnek a fellebbezése vonatkozásában ellenérdekű fél javára történő megfizetésére a Pp. 217. § (1) bekezdése szerinti általános teljesítési határidőben köteles.

. Görög Attila sk a tanács elnöke, Cógoiné Dr. Boros Ágnes sk bíró, Dr. Riczu András sk bíró

A kiadmány hitelél:

Kiadó